

Elofizetési ár:
 Egész évre 6frt.
 Fél " 3 " 30k.
 Negyed " 1 " 50k.
 Egyes szám ára 12kr.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos
KORBULY JÓZSEF.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó hivatal:*
 Fiolozsvárt. Bel. Monostor
 utca 20sz.

Két
 frt.
 iet.
 kr.
 mey.
 kr.
 kr.
 kr.
 eis-
 kr.
 kr.
 Ver-
 . v.
 kr.
 E.
 kr.
 enez.
 0 kr.
 0 kr.
 ntal.
 0 kr.
 lányi
 0 kr.
 0 kr.
 1 frt.
 30 kr.
 gorára
 1 frt.
 1 frt.
 80 kr.
 90 kr.
 90 kr.
 90 kr.
 Emil.
 90 kr.
 90 kr.
 20 kr.
 90 kr.
 90 kr.
 90 kr.
 90 kr.
 20 kr.
 80 kr.
 Becker.
 60 kr.
 60 kr.
 78 kr.
 78 kr.
 40 kr.
 90 kr.

ELŐFIZETÉSI FELHIVÁS

AZ

„ÉLET és IRODALOM”

czimű, az erdélyi részek egyetlen szépirodalmi és társadalmi közlönyére

Eddigi — bár rövid — pályafutásunk felment attól, hogy nagyhangu ígéretekkel biztassuk az olvasó közönséget az előfizetésre; s e pusztá igéreték után tartssunk igényt a közönség pártfogására.

A nélkül, hogy a szerénytelenség vádjától tartanánk, hivatkozhatunk a kiváló írók fényes sorára, kiknek szives közreműködése tette lehetővé, hogy lapunkat irodalmi színvonalra emeltük.

A lefolyt félévi folyamában a következő írók neveivel találkozhattak olvasóink: Jókai Mór, Brassai Sámuel, Imre Sándor, Beöthy Zsol, Szász Béla, Szász Gerő, Endródi Sándor, Abrányi Kornél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zigané, Sáni Lászlóné, Bartha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátoni Gyula, Medgyes Lajos, Lővey Klára, E. Kovács Gyula, Petelei Istvan, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Aladár, Lugosi József, Abrányi Emil, Dengi János, Réthy Lajos, Sümegi Kálmán, dr. Boros Gábor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Jancsó Benedek.

Lapunk előfizetési díja marad a régi:

Egész évre 6 frt. || Fél évre 3 frt.
Évnyegyedre 1 frt 50 kr.

A vidéki előfizetési díjak a kiadóhivatalhoz (Kolozsvárt belmonostor-utca 20. sz.) küldendők: helybeli előfizetéseket pedig Stein János könyvkereskedése fogad el.

Mutatványszámot ingyen és bérmentve bárkinek küldünk. Továbbá tudatjuk, hogy új előfizetőink lapunk első félévi folyamát 2 frt 50 krért utánrendelhetik.

HIRDETÉSEK

EREDETI
FRISTER és ROSSMANN
VARRÓGÉPEK.
Amsterdamban az 1883-diki kiállításon
„ARANY ÉREMMEL”
kittüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített

SINGER

varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti részletekbeni fizetések és hat évi írásbeli jóállás mellett ajánlja

Neeser János és társa
Kolozsvárt, tordautca 1. sz.
(7) (44—52)

Valódi mosott pamut.

Női kézimunka.

Öszi újdonságok: asztalfutók s közepek, védkendők, párnák, hingtaszék-betétek, utazótakarók, stb. kézimunkák éppen most jelentek meg és nálunk jutányosan kaphatók.

A jövő évi kiállításához ajánljuk dús anyagraktárunkat, mintáinkat és rajzainkat.

Vidéki megrendelések és fölvilágosítások legpontosabban teljesítetnek.

Lustig Eszti és Neményi Hermin
BUDAPETS, Haas-féle palotában,
(25) szemben a „Magyar Király” szállodával. (8—*)

Valódi mosott pamut.

Hímző anyagok. Kanevasz-szövetek.

KÖNYV- és KÖNYOMDA.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az ev. ref. főtanoda általa már 35 éven át kezelt és legújabbban a kor igényeinek megfelelőleg a legmodernebb betűkkel berendezett

KÖNYV- és KÖNYOMDÁIÁRT.

A könyomdában szakképzett metsző és nyomó van alkalmazva.

A nyomdai gépek elegendősége, valamint a munkaerő teljes száma lehetővé teszi, hogy minden

KÖNYV- és KÖNYOMDAI MUNKÁT

határozott időre, tisztán, izléssel s oly olcsó árban képes előállítani, hogy bármely hazai nyomdával versenyezhet

A munkákhoz szükséges papír csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemü és nyelvü **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők**, köz- és magán hivatalok részére szükséges **rovatos ívek, körlevelek, árjegyzékek, számlák**, diszes kiállítású **diplomák és tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszerári jelzetek bor, roszolis és más vignettek, új évi és más alkalmi üdvözetek, vámjegyek, vásárcédulák, hirdetémények**, bármily nagyságu **falragaszok**, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.

Megrendelések Stein János könyv- és zeneműkereskedésébe (bel-középutcza 1. sz.) vagy a nyomda helyiségébe (bel-farkasutcza 20. sz.) intézendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a **kir. közjegyzők, megyei és városi hatóságok és a községi előljáróságok, valamint takarékpénztárak és biztosító-társaságok** figyelmét bátorodik arra fölhívni, hogy hivatali szükségletekre megkívántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolcsóbb árszámítására különös sulyt fektet. **A községi bíróságok** részére szükséges nyomtatványokból raktárt tart s azokból kis mennyiségben **konz számra** is jutányos áron szolgál.

➔ Egy teljes **Petőfi** 1 frt 50 kr. ➔

STEIN JÁNOS

erdélyi muzeum-egyleti könyvtáros könyv- és zeneműkereskedésében Kolozsvárt

kapható:

Petőfi Sándor összes költeményei.

Népies kiadás.

A költő arcképével.

Csinos vászonkötésben 1 frt 50 kr.

➔ Vidékre: 1 frt 60 kr-nak postautalvánnyal való beküldése mellett bérmentve.

Az erdélyi részek és Szilágymegye

HELYSÉGNÉVTÁRA

a kolozsvári keresk. és iparkamara statisztikai osztályának felügyelete alatt

összeállította:

BENEDEK LAJOS.

Ára 2 frt., postán 2 frt 10 kr.

Az árnak postautalvánnyal való beküldése esetén bérmentve küldöm meg.

Kolozsvárt Stein János-nál.

Dr. Joh. Christ. Aug. Heyne's

Allgemeines verdeutschendes und erklärendes

Fremdwörterbuch

oder

Handbuch zum Verstehen und Vermeiden

der

in unserer Sprache gebräuchlichen fremden Ausdrücke, mit der Bezeichnung der Aussprache, der Betonung und der Abstammung.

Neue, mit zeitgemässen Zusätzen bearbeitete Ausgabe.

Zehnte Stereotyp-Auflage.

Erschien in genau 17 Lfgn. à nur 20 kr. — Jede Lfg. à 3 Bogen in schönem Lexikon-Octav-Format. — Complet eleg. geb. 3 fl. 30 kr.

Die vorliegende Bearbeitung des bewährten Werkes bezweckte vor Allem, den Sinn derjenigen Fremdwörter zu erklären, deren Kenntnis für den täglichen Lebensverkehr, für den gebildeten Umgang, ferner zum Verständniss der Lektüre, namentlich der Zeitungslektüre erforderlich ist. Bei den Vermehrungen dürfte diese Ausgabe sich eine engere Grenze stecken und namentlich die Uebertragung solcher Wörter vermeiden, die sich in der deutschen Sprache kein Bürgerrecht erworben haben. Man kann ja schliesslich jedes fremde Wort als ein deutsches Fremdwort brauchen. Die Grenze ist daher schwer zu ziehen. Auf das Gebräuchlichere sich beschränkend, verfolgt das Werk in gegenwärtiger Gestalt gleichzeitig den Zweck, den gegebenen Uebertragungen und Erklärungen eine grösstmögliche Vollständigkeit und Vollkommenheit zu gewähren.

Der geistliche Tod, Erzählung von Emil Marriot

Leichtlebig, Roman von Adolf Schirmer

Verfehlte Bahnen, Roman von Frau von Beniczky-Bajza

Geschichten aus einem alten Schlosse,

von Maurus Jókai

enthält u. A. die fabelhaft billige, reich illustrierte, heimische Zeitschrift:

„Engel's Illustriertes Familienblatt“

jedes Heft nur 7 kr. Probehefte gratis und franco durch alle Buchhandlungen, in

Klausenburg bei J. Stein.

Die Expedition in Wien, I., Babenbergerstasse 9.

STEIN JÁNOS

erd. muzeum-egyleti könyvkereskedésében Kolozsvárt megjelent és kapható:

VADROZSÁK,

KRIZA JÁNOS

által szerkesztett székely nép-költési gyűjtemény.

I. kötet 2 frt 50 kr.

Pompás díszkötésben 4 frt — kr.

Az árak előleges beküldésénél 15 kr. küldendő bérmentesítésre.

MEGJELENT ÉS

KOLOZSVÁRT STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedésében kapható:

Gazdasági zsebnaptár

1885-re.

Huszonötödik évi folyam.

Csinos vászonkötésben.

A „Gazdasági zsebnaptár“ mellékletével:

MAGYAR GAZDÁK ÉVKÖNYVE.

A jelentékenyebb uradalmak bővített gazdatiszti cím- és névtárával.

Nyolczadik évfolyam.

1885.

SZERKESZTI

KODOLÁNYI ANTAL.

Ára a zsebnaptárral együtt 2 frt.

➔ Vidékre, 2 frt 10 kr. beutalványozása mellett, bérmentve.

Mint hogy e jeles szaknaptár már az év elején rendszeren el szokott fogyni, felkérem a t. gazda közönséget, hogy becses megrendeléseiket mielőbb hozzám juttatni sziveskedjenek.

A magyar gazdasági könyvekről általam legujabban kiadott teljes cím- és árjegyzékkel minden t. megrendelőnek ingyen szolgálak.

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedése
KOLOZSVÁRT.

Épen most jelent meg s

Kolozsvárt STEIN JÁNOS

erd. muzeum-egyleti könyvtáros könyv-, mű- és zeneműkereskedésében kapható:

RAJZMINTÁK

a „mérték mutató“ című taneszközzel való első rajzgyakorlatokra.

Nép- és az ipariskolák számára

összeállította

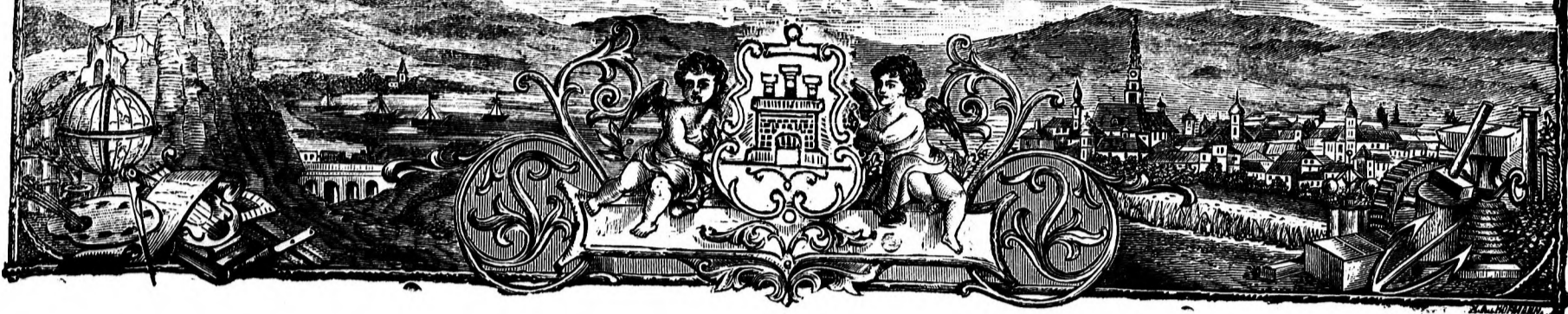
PROPPER FERENCZ, rajztanár.

Ára 50 kr.

➔ Vidékre 60 kr-nak posta-utalvánnyal való beküldése mellett bérmentve. ➔

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre	1 frt 50 kr.
Félévre	3 " — "
Egész évre	6 " — "

Egy szám ára 12 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

KORBULY JÓZSEF.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése. KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.

Neyyvenmegyedik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.
1884. október 26.

Magyar egylet.

(Bartha Miklós urnak az „Élet és Irod.” 32-ik és 33-ik számaiban megjelent hasonló cz. cikke alkalmából.)

Esak most olvashatám e cikket s ez mentiségemül szolgál, hogy oly későn szólak hozzá e kérdéshez, melyről én is sokszor gondolkoztam. Igen sok és felelőte fontos társadalmi kérdés forog fenn benne; s nem egy van köztük olyan is, mely nemzeti létünkkel s kulturánk fejlődésével függ össze, — valamint olyan is, mely a szoros értelemben vett „magyar társadalom“ hibáit és mulasztásait érdekli. Mindenik érdemes rá, hogy komolyabban gondolkozzunk róla, de különösen méltók erre azok, melyek az utóbbi pontra vonatkoznak. Mert föltétlenül egyetértek szerzővel abban, hogy nem lenne szabad mindent az államtól várunk, a mint ez az utóbbi pár évtized alatt betegséggé vált, hanem a közéletünkkel s talán mondhatnám: a kedélyünkkel szorosabb kapcsolatban álló ügyeket társadalmilag kéne elintéznünk.

A „magyar egylet“ is ezek közé tartoznék, de a magyar társadalom a helyett, hogy egy ilyen létesíteni tudna, tapasztalás szerint még a meglévőket is pusztlulni engedi. Mert volt már nekünk s néhol még maig is van ilyen magyar egyletünk, ha nem is épen e név alatt. A vidéki olvasó-egyleteket értem.

Nem u. n. kaszinók voltak ezek, hová vitakozni, kártyázni stb. gyűltek össze az emberek, hanem közkönyvtárak, melyek a vidéki értelmiség összeadott filléreiből keletkeztek s magokban foglalák legjobb költőink és íróink válogatott műveit. Szolnok-Dobokamegye kisebb községei közül p. o. Kékes, Bethlen, Retteg stb. pár év előtt még mindnyájan birtak ilyenekkel; s ezek valóban a legnemesebb értelemben vett „magyar egylet“-ek valának, mert lehetővé tévők, hogy kevés pénzért a szegényebb sorsu ember is meg tudja ismerni hazája legjobb íróit, kiknek szelleme aztán öntudatlanul működött bennök s megteremtőjévé lön egy erőteljesen nyilatkozó társadalmi életnek, minő a 60-as években volt!

Igen, csak volt, mivel ma már ilyenek nyoma sincs. Meg is látszik ez a vidék minden egyesületén (ha csak nem pénzintézet), mert rendsze-

rint a mint keletkeznek, úgy ki is mulnák, a nélkül, hogy mélyebb nyomokat hagynának fönn maguk után. Városokon még kissé kedvezőbbek a viszonyok, mivel több közhely és több közös érdek hozza — legalább látszólag — egymáshoz közelebb az embereket. Azonban minő eseményeket közölnek a lapok a vidékről „társadalmi élet“ czimmel? . . . Bálakat, pikniket, banquetet, fáklyás-zenét stb. De hát vajjon társadalmi élet-e ez? . . . Alig hiszem, mert részemről az ilyen alatt egy oly láthatatlan, de azért mindenki élt és működő szellem nyilvánulását értem, mely rang és osztálykülönbség nélkül hatja át a nemzetet s ösztönzi minden egyes tagját arra, hogy bár különböző körben s állásához és tehetségéhez mérten különböző eszközökkel, de azért egy es ugyanazon célra működjenek.

Avagy nem ilyen szellem működik Németországon, midőn a hercegek palotájától a legegyszerűbb kocsmáig minden ó-német stylben épül? A szobák butorzata; a nők ékszerai; a könyvek nyomása és kiállítása, sőt még a névjegyek is ó-német stylűek úgy, hogy az idegen első pillanatra belátja, hogy itt a legfelsőbb köröktől az utolsó munkásig mindenki egy és ugyanazon eszme hat és működik: nemzeti alapokon álló kultúra fejlesztése és fentartása.

Nálunk is van egy ilyen „eszme“, csak hogy ez a helyett, hogy a nemzet tagjait összekapcsolná, hovatovább elkülöníti. Mert a mi társadalmunk beteg s betegségének oka nagy valószínűséggel épen ez „eszme“-ben rejlik.

Legyünk egy kissé őszinték s ne tulajdonítsunk az eseménynek föltötte mélységes okokat. Sokan p. o. a hitetlenségből magyarázzák a magyar társadalmi élet romlását. Én ezt alaptalannak tartom; egyfelől azért, mert a skepsishez több érettség szükséges, — másfelől, mert valaminemű hit nélkül nem lehetvén el az ember: a hitetlenség csak egy új hithez vezetne. Sőt ellenkezőleg úgy látom, hogy nemzetünk minden egyes tagja igen is sokat hisz — magáról; vagyis más szóval: a magyar társadalom megölője nem egyéb, mint a rozsolértelmezett arisztokráczizmus.

Ez pedig nagyon veszedelmes betegség s nálunk annyival is veszélyesebb, mivel alattomban működik. Mert néha a legmagasabb köröktől a magát „teinsasszony“-oztató kofanéig mindenki át van

hatva ez „eszme“ által: a világ előtt mégis demokratát játszunk s gúnyosan kinevetjük az olyan embert, a ki az ősei által vérrel szerzett nemesi praedikátumát használni meri! Mintha bizony a rozsolértelmezett arisztokráczizmus a nemes születésben és nem azon korlátoztóságban állana, mely az illetők közül némelyeket arra csábít, hogy kizárólag ez esetlegességet tartsák — habár titokban is — minden más tulajdonokkal szemben az elsőnek. Már csak e majdnem általános jellemvonássá fajult színlelés is rossz alap egy egészséges társadalmi élet kifejlődésére, — azonban ez „eszme“ még egyéb körülmények közt is öl és zsisbaszt.

Mi másként volt ez p. o. a XVIII-ik sz.-beli Franciaországban, az akkori világ legárisztokratikusabb földjén! Egy kis mutatóvány gyanánt Taine művéből idézem erre nézve a következő részleteket. (A jelenkori Franciaország alakulása. I. k.) Chesterfield lord írja a francia salonokról: „A társalgás mindig valamely történeti, itészeti vagy bölcsészeti tárgy körül forog; s ez jobban illik okos lényekhez, mint a mi angol értekezéseink az időjárásról vagy a whistról.“ A dörmögő Rousseau megvallja, hogy „egy erkölcsi kérdés felett bölcseszek gyülekezetében nem értekeztek jobban, mint Párisban valamely csinos nő társaságában.“ Mindennap voltak oly vacsorák, minőket Voltair is leír (L'homme aux quarante écus), melyeknél „két bölcsész, három szellemdús hölgy, Pinto a híres zsidó, a hollandi nagy követség reformált kápolnájának lelkésze, Galitzin herceg görög szertartásu titkára s egy svájcei kálvinista kapitány“ ugyanazon asztal körül, négy órán át beszéltek el történetkéiket elczeit, észrevételeiket, itéleteiket „a kíváncsiság, a tudomány és izlés valamennyi tárgyai felett.“ Báró Halbach házában a legtudosabb és leghíresebb idegenek egymást követték. Ilyenek: Hume, Wilkes, Sterne, Beccaria, Garrick, Franklin, lord Shelburne, Creutz gróf, a braunschweigi herceg stb. Holbach állandó társaságát Diderot, Rousseau, Helvetius, Duclos, Saurin, Raynal, Marmontel, Chastellux lovag, La Condamine utazó, Barthéz orvos, Rouelle vegyész képezték. „Két órakor gyűltünk össze, mondja Morellet, és esti hét-nyolcz órakor még majd mindnyájan együtt valánk . . . Sehol a társalgás oly szabad, oly élénk és oly tanulságos nem volt, mint itt . . . Gyakran egy ember vitte a szót és elméletét felbenszakítás nélkül nyugodtan fejtegeté. Más-

kor ismét sajtósági szóbeli párbaj vivotott, melynek a többiek hallgató tanúi valának. E társaságban hallottam, a mint Roux és Darcet a földről szóló elméleteket kifejtették; itt hallám Marmontel kitűnő tanait, melyeket az „Éléments de la littérature”-ben gyűjtött össze; itt mondá el nekünk Raynal a Spanyolország és Vera Cruz s Anglia és gyarmatai közötti kereskedelem állapotát a legcsekélyebb részletekben — fillérekig — kiszámítva; itt rögtönzé Diderot a művészetekről, erkölcsökről, metaphysikáról szóló előadásait, azon hasonlíthatatlan hévvel, a kifejezések bámulatos gazdagságával, a képletek és logika özönével, az iránytalanságával, az egyedül neki sajtósági arckifejezéssel, mely tulajdonságainak halvány képét csupán három-négy munkája őrizte meg számunkra. (Morellet. Mémoires I.)

Nos ez „társadalmi élet” volt, melyben közös szellem és közös eszme kapcsoló össze a különböző osztályokat s lehetővé tette, hogy a nagy cél: az új világ megalapítása; a tudományok elavult tételeinek megdöntése; az emberi jogok érvényre jutása stb. stb. pusztán csak társadalmi úton éressék el. Mert az emberiség óriási légtisztító viharának a francia forradalomnak eszméje is azon árisztokrácia szalonjaiban érlelődött meg, mely egyesítvén magában a születés és szellem legjavát, valóban a „legjobbak” társasága volt. Királyok, hercegek egyaránt meg voltak babonázva e szellem által, s midőn Humet Versaillesben bemutatták, s a későbbi XVI-ik Lajos ekkor tiz, a későbbi XVII-ik Lajos ekkor nyolcz s a későbbi X. Károly, ekkor négy esztendőskorokban külön-külön bókokat mondának neki egyik munkájáról.

De még jobban bizonyítja ezt azon valóságos diadalmenet, melylyel Voltaire hazatértét ünnepelték. „Felesleges elmondanom” — írja Taine — „miként ment eléje az akadémia testületileg, miként állítá meg a tömeg kocsiját, miként valának tömve az utcák, ablakok, lépcsőzetek, erkélyek a bámulók sokaságával; mily telve volt a színház egy ittas tömeggel, mely nem szűnt meg tapsolni, míg kívül nagy néptömeg várta és éljenzésekkel kísérte lakására; minő szakadatlan tolongás volt szalonjaiban, mint akár a királynál s miként tolokodtak a nagy urak ajtaihoz, hogy legalább fülhegygyel hallják meg egy szavát és az előkelő hölgyek lábujjhegyekre álltak, vizsgálva legcsekélyebb mozdula-

tát... „Beszéltem vele”, e két szó elég volt, hogy abból, a ki ezt mondhatá, fontos személy legyen...” Erre már valóban elmondhatjuk, hogy a szellem diadala volt, mely nyilvánult az általa alkotott társadalomban.

Hogyan? ... Hát mi magyarok, kik annyira tetszelgünk magunknak a francia utánzásban, ne tudnánk felmutatni egy ehhez bárcsak távolról is hasonló társadalmi életet? ... Határozottan nem; mert mi a francziáktól csak külsőségeket tudunk elsajátítani, egyebekben pedig nem is annyira Németországot, mint inkább Bécsset utánozzuk. Igen, Páris hordjuk ajkainkon s Bécsset utánozzuk a valóságban, s ezt ki lehetne mutatni még oly jelentékeny külsőségeken is, mint p. o. a budapesti városrészek elnevezése.

Lássuk csak p. o. mit is mondott Mme de Staël 1808-ban Bécsről? Bátran idézhetjük, mert a viszonyok bensőleg maig sem változtak. Először is tehát azt a szellemes észrevételt teszi, hogy: „Ausztriában sok jeles intézkedést talál az ember, de csak nagyon kevés igazán kiváló egyéniséget, mivel ott semmi előnnyel sem jár valaki felett szellemi fensőséggel birni. Ezért nem hogy irigyelnek az embert, sőt egyszerűen lenézik. Az emberek becsvágya nem terjed tovább egy állás elnyerhetésénél...” (De l'Allemagne I. 6.) A bécsi társaság egyik fő-főhibája, hogy a nemesség és írók soha sem érintkeznek egymással... Az osztályok ez elkülönzéséből az származik, hogy az íróknál a kellő moder nincs meg, a nagy világi emberek pedig csak nagyon szűkkörű és korlátolt ismerettel birnak. — A jó társaság hetenként háromszornégyyszer gyűl össze valamelyik szalon jól elzárt falai között. Idejének egy részét e nagy összejövetelhez megkívántató tolett-el vesztegeti az ember; más részét az utcán és lépcsőkön; várva, míg a sor az ő kocsijára kerül, az asztal pedig három órát vesz igénybe, mialatt e nagy társaság tagjaitól alig hallhatni egyebet, a megszokott frázisoknál. Más városokban is vannak nagy ebédek és nagy társaságok, de ilyen helyt rendszeren föltalálja az ember az illető környék minden kiváló egyéniségét, a mi lehetővé teszi, hogy a conventionalis frázisok elkerültesse. Ausztriában nem olyan a társaság, mint Franciaországban, mert itt a lelket fejleszti s a szellemet feltűzeli: Ausztriában csak zavart, nagy ürességet hagy hátra a föben.

Innen van, hogy az ország legszellemesebb emberei nagy részben távol tartják magokat tőle.” (U. o. I. Cap. 8.)

Meg vagyok győződve, hogy csak e pár sornyi idézetből is mindenki ráismerhet a magyar — de különösen az erdélyi társadalmi viszonyokra. Mert az ily roszul értelmezett árisztokrázizmus tán sehoh sem virágozik annyira, mint Erdélyben. Avagy a kásztok nem zárkoznak-e el ép oly szigoruan egymástól nálunk is, mint a hajdani Indiában? ... A szalon életről pedig egy szellemes ösmerősöm grófnő létere is kénytelen volt úgy nyilatkozni, hogy az összejövetelek célja kizárólag táncz lévén: az egész alig egyéb, mint „fő nélküli lábak” gyülekezete.

Természetes, hogy ilyenformán egyöntetű társadalmi életről és azt minden ízében átható szellemről szó sem lehet. Ki-ki magának él s a jótkony hatás, mit a különböző osztályok kölcsönös érintkezése eredményezne: elmarad. A születési árisztokrácia jó része mindent lenéz, mindent kicsinyel és mindentől visszavonul, a mi csak nem saját köréhez tartozik. Embertársaival is csak akkor érintkezik, ha rájuk szorul. Az u. n. „fertály mágánások” a két laciak szerepét töltik be. A mágánásokhoz surlódnak, s hogy a világ ezt észrevegye: minden u. n. „mágánás tempot” túlzottan produkálnak, miáltal gyűlöletessé teszik magukat. A legszerencsétlenebb osztály, mert mindenütt csak megtűretik. A gentry s a középosztály más tagjai a hányan vannak, annyi különböző osztályt képviselnek. Egyik nagyobbra tartja magát a másikkal, s csak abban egyeznek meg, hogy egy vagy más tekintetben mindnyájan árisztokrátiikusak. Végül a szellemi árisztokrácia akármely osztályához tartozzék is születés szerint a társadalomnak, egyaránt visszavonul s úgy szólván: a társadalmon kívüli életet él.

Íme, az ilyenekben látom én annak az okát, hogy „Erdély nem akar mozdulni”, s hogy „el vagyunk tompulva, mint a mákonyevők” stb.

A főkérdés azonban az lenne, hogy miként lehetne azon segíteni? ... Bartha Miklós ur fentemlített czikke végén a nőket szeretné bevonni, hogy a „magyar egylet” ügyében kezdeményezők legyenek. Magam is ebben a véleményben vagyok, azon különbséggel, hogy valamivel többet várok tőlök, mint ez. Mert bár udvariatlanság kimonda-

TÁRCZA.

Kölcsey és a klasszikai irány.

(Vége.)

A tárgyaltalan érzések, a sentimentalis borongás, az alaktalan sovárgás egyformán ellenségei voltak nála a gondolat plasticitásának. Érzései tisztaságukra nézve végtelen messzeségben állottak Göthe érzései mögött s ezért hasonlított inkább Schillerhez, mint Göthehez, kit pedig magasztalt, bámult és tanulmányozott. Gondolatai homályosak, lelki világa borongós, ködös, mint Ossian éneke; egyenes ellentéle Homeros verőfényes napjának, a mosolygó, nyílt, sima tengerarcznak. Innen van nehezen érthetősége is, melyet nem a mythologiai képek és kifejezések okoznak, mert hiszen ezek csak a mai kevésbé klasszikus műveltségű és izlésű embernek nehezíthetik meg a megértést.

Innen van dagályossága, mely sokszor üres és semmit mondónak látszik. Szó és szó minden; akárhányszor igazán vox et praeterea nihil. Így ki ne ütköznék meg mai napság Kivánság című ifjúkori versének ilyen helyein:

Mint Zephyr vigan röpdes a szelid dal
A jövő kornak nevető virányin,
Zöld bokorban fűv deli nő keblére
Aetheri kedvet.

Különben ez nemcsak az ő sajtósága volt. Megvan ez Berzsenyiben, sőt magában Horatiushban is, kinél a nagy szavak akárhányszor sovány vagy épen tartalmilag üres gondolatot fedeznek. A kritikus Kölcsey később a classicismus e szó pompáját a gondolat szegénysége társaságában Berzsenyinnél észrevette ugyan, de nem egyszersmind önmagánál is.

E korból egyik legjellemzőbb költeménye az Ideál című. A német-görög idealismus hivei nagyon sokat foglalkoztak az ideállal. Minden költő megzengette ezt a testellen valót, ezt az abstractionját saját egyéniségének s azért rendkívül érdekes vizsgálni e költeményekben e költők sajátkezüleg festett költői arcképét. Önmagokat rajzolják kivé-

tel nélkül, mikor az ideált, életök e vezérét, sovárgásuk e tárgyát éneklék meg.

Szent fái alkonyában gyakorta ment feléje lebegve szárnyain a kedves Ideál és ekkor lelke derült volt mindég, miként s Charisok honában az első nyári nap Eos sugárinál. Sajtósági vegyülete e gondolat a german misticismusnak és a hellén derült felfogásnak. Mintha csak a déli nap verőfényét sikerült volna valami csodálatos úton-módon összekeverni a holdvilág sejtelmes árnyával. A szent fák alkonya s a lélek derüje egy gondolathoz összefoglalva igazi helledunkel, ha nem ellenmondás. Ha aztán megjelent az ideál, phantasiájának hatalma csapongva szórta szét ifjúkora kecses, de földi képeit s mint égi kert virult halottjai sirhalma s nem ismert szellem lengéseit érezte.

Mi hely, mi érzemény, mely álmok bájolának
Sötéten, mint Hynus s tisztán, mint Gratia
Erzén, de nem tudám nevé szivem honának,
Egy más Paphos vala az s egy más Arkadia.

Nem mint te Hermaon s mint Hébo aranyhajával,
Nem mint boldog lakód lethei szent virány:
Borítva láttam ott az ifjút glóriával
S platoi lélekként fellenggett a leány.

ni, de igaz, hogy az előítéletek sánczait, melyek a társadalom ugyanazon miveltégi fokozatán álló, bár helyzetére és szerepkörre nézve különböző osztályait egymástól elválasztják: első sorban is a nők tartják fenn és védelmezik. Nekik kell tehát kezdeményezniök egy új és egészséges magyar társadalom megalapítását is, hol nemcsak a külszin máza, hanem a szellem és a valódi műveltség hatalma fűzi össze a szellem, születés s nem bánom: a gazdagság embereit is; — még pedig ép oly erővel, mint a minővel a forradalom utáni években összefűzött őket a közös bánat és közös remény. Mert a férfiak alakíthatnak ugyan államokat, de a társadalmi élet ilyen vagy amolyan volta már a nőktől függ.

A fennebbiek alapján tehát nehezen hiszem, hogy jelenlegi viszonyaink között akár a „magyar egylet”, akár más fontos és a jutalom reménye nélkül is kitartást igénylő ügy — főként a vidéken — társadalmi úton fenntartható lenne, a mig ez gyökeresen át nem változik. És erre nézve — nem lévén politikai dolog — az összes sajtó pártkülönbség nélkül igen sokat tehetne, ha p. o. mindenekelőtt szigorúan és következetesen elhallgatna minden olyan dolgot, mely a rosszul értelmezett arisztokráciizmus híuságát legyezgeti. Ilyenek a piknikiek, thea estélyek etc., melyeknek leírásával s a jelen voltak egyenkénti felsorolásával lapjaink néha egész hasábokat töltenek be, — holott ezek tisztán magánjellegű dolgok lévén: távolról sem tartoznak a nagy közönség elé.

De igen sokat tehet még a sajtó azzal is, ha e kérdéseket nem hagyja szunnyadni. Az ellenséges érületű nemzetiségek társadalmi úton szervekednek ellenünk s néhol roppant sikereket érnek el. Megfontolandó tehát ez a mitsem felvevő közöny és monotonia, mely különben is — Mme de Staël szavaival élve: „a magányba megnyugtatja ugyan a kedélyt, de egy nagy társaságban kifárasztja a lelket.”

CSERNÁTONI GYULA.

DALOK.)

I.

Jávorfának a levele
Oda hullott az ölembe:
Teleirrom, hadd vigye el,
Reménytelen szerelmemmel.

*) Szerzőnek sajtó alatt levő költeményfűzetéből.

Mely szív, mely ömledés, mely lángoló remények
S forró találkozás örök sors karjain!
És jöttek a napok, mint égi tűnemények
S viritó rózsaként Sylphidák nyomain

Ez ábrándozás, ez ideál után való sovárgás testetlen, mint maga az ideál: a lány, ki platoi léleként felleng. Ködből nem lehet szobrot faragni, mert az első cél érintésére, mint alaktalan tömeg, foly szét. Oda valódi költői gondolatok és igaz érzések márványa szükséges. És bármilyen korrekt is a nyelv, még sem költői, mert az ábrándozás retorikája lehet ékes, lehet ragyogó, de nem pótolja ki soha a szív érzéseit közvetlenül tolmácsoló egyszerű beszédét, mely szívből fakad és mint mondani szokták megihleti a sziveket.

Maga a költő is érezi, hogy megmosolyogjuk ez ábrándozást, mert ez nem az ifju ábrándja, de nem is az eltűnt gyermek éveké. Legfőlegb is visszaálmodása lehet egy kora érett gyermek érzégséinek, melyben semmi sincs férfias, habár oly sok is a korai.

S mit tész, ha így adá lantunknak istennéje.
Szemlélni tündér fényt a természet körül,
És terjedő karral szállongnunk feléje
S sötétben lenni majd, ha bája szétrepül.

Jávorfának hajlósága
Jó lesz nekem furulyára,
Furulyámon elsiratom
Mindenféle búbanatom.

Jávorfának hervadása
Ifjuságom képe, mása,
Nem mosolyg a nap rá hévvel,
Rám egy kis lány szép szemével.

II.

Arczán a rózsza gyöngye pirja,
Ártatlansága arra irva,
Tavaszi derűje két szemén —
Sötét haja lágy, mint a bársony...
Nehéz, borongó éjszakákon
Mind erről ábrándoztam én.

Kerek kis arca, könnyű válla,
— Gondolnom is tán bűn reája —
Elvette immár ép eszem,
Órjögök érte, mit tagadjam!
Vágyam, szerelmem olthatatlan,
Holdassá tett két tiszta szem.

Perdül a köny szememből érte
S nem kérdehetem, vajon megért-e,
S szívem úgy vérzik, úgy sajog,
Hogy nyugtom nincs e nagy világban,
El, elmegyek, hogy sohse' lássam,
A mig meg nem bolondulok.

SEBESI JÓB.

AZ ARANYLAKODALOM.

Irta:

BATIZFALVI ERZSÉBET.

Egy kisebb, de ez idő szerint virágzó ipar és kereskedelemnek örvendő magyarországi város szélén áll egy kis parasztház.

Építői nem voltak symetria kedvelők, vagy talán csupa szegyenkezésből rakták a kis épületet oly mélyen az udvar közepére, mintha előre tudták volna, jó lesz félrevonulni az útból ily egyszerű, ily igénytelen alkotással.

A ház előtti udvar, mely egyszersmid kis kertül szolgál, élő zöld sövényvel van körítve, bár

Mikor, mikor lesz, hogy nem fog távozni tőlem
A hullámok közt mosolygó bölcsesség,
S az elszendergető daemon kiszáll belőlem
S elő lepletlen áll a tiszta emberiség.

Nem fényben, mint Olymp és mégis nem sötétben,
Ha foglak hív anyánk meglátni, hű fiad?
Nem függne már tovább örökre csalfa képen
S nem sírván s örültvén muló álmok miatt.

Ah lelkem e testtel szelid harmoniába!
Pályámon lengjen át vigan, mint égi pár,
S egyszerre düljenek szent kényeim karjába
Mint egy Anakreon, kit rózsás kelyhe vár.

A klasszikus költészet örökkön illatozó ambroziája, édes nektára, tündér fénye, bibor ege, tündő álma, rózsás kelyhe, sphaerak zenéje ép oly csömmört okozhat, mint a népies költészet egy bizonyos fajanak borgőze, cigány-zenéje és durva kurjantása. Egyik igen vaskos és faragatlan, míg a másik testetlen, kicsiszolt, csupa forma, tartalom és finomkodás erő nélkül.

A költőt azonban geniusa kényszeríti ideáljának megéneklésére. Láttuk, hogy ideálja milyen; lássuk most már geniusát is. „Genius száll az énekes mellébe...” kezdetű verse méltán sorakozhatik az Ideál című mellé. A genius is

megnyesni elfeledték, annál jobb... legalább az apró szárnyasok serege nem kotnyeleskedik az útfélen és benn reked a jogos területen.

Legalább azt kell hinnünk, hogy jogos, mert ugyancsak hetvenkedik benne az öreg tyúk és mérgesen koporgatja egy virágagy szélét.

Különben nem is oly rosul rendezett ez a kis porta, melynek főke: a tisztaság!

A házat, ez alacsony kis fehérre meszelt épületet magas eperfák lombja árnyalja, mintegy védeleg fonva körül hatalmas lombjaival és sötét leveleivel betekint a kék párkányu ablakon, melyből visszamosolyog reá a rozmarin illatos tű levele.

E tarka színvegyület daczára oly édes harmoniává olvad össze a természet színe a fehérülő falakon.

Az eresz alatt a fecskepár ügyes kis fészke kandikál elő apró csiripelő lakóival. Vajjon mit hallgatnak oly szemmeresztve azok a kis teremtések?

Talán a légtöltészetéről, a repülés mesterségéről, a melegebb hazáról beszél nekik anyjok?...

A házacská tetejét ellepte a moha és egy kuszó növény, mely lenge függőnként csüng alá a tornácra, melyen boldog gyermekcsereg éli aranykorát.

Vagy mit beszélnek? hisz ők aranykorról tanácskoznak, azon boldog aranykorról, mely még tündöklőbb azoknál a szőke gyermek fürteinél, mely picziny kis arcaikat körülragyogja.

Egy hosszú, fáradság, küzdelem, de szeretettel eltöltött korról, melyet a házban levők közül kettő az ur nevében oly szerencsésen megért.

Egy értelmes tizenöt éves fiu gyermek a főszerepet látszik vinni és kézzelfoghatólag magyarázza a tényállást.

Az a picziny, szőke angyal, az első dedunoka azonban nem akarja megérteni a beszédet, mert az indás leveles repkényből akar magának virágot tépni, folyton kiáltozván: vijágot! vijágot Józsinak!

— Igen, igen, csak légy nyugodt — csitítja nagybátyja, ki fensőbbsege tudatában jóakarólag bánik a kis fiuval, nem is sejtven, hogy kis öcsében mily büszkesége rejlik az egész családnak.

A gyermekek csoportja elragadó szép. Vannak vagy tizen.

Ott ülnek mind a puha földön egymást átka-

csak olyan alakja ennek a költészetnek, mint az ideál. Fényes, de testetlen való, mely csak néha száll az énekes mellébe, hogy szeliden ömlő dalra hívja. A romantikus költőt bizonyára vadul ömlő dalra hívja a maga geniusa, mert az nem angyal, hanem keselyű, mely mint Lamartine írja Byronhoz, hullat keresgél a romok között. De úgy érezzük, hogy a mi lelkünkhez mégis közelebb tud férközni a modern költészet szenvedő, vérző, sőt néha rettentő muzsája, mint ez a fényes görög templomi diszitmény. A modern költő fájdalomát, szenvedélyét zengi, hogy enyhülést találjon abban sebzett szívének és akárhányszor dala, mint vihar csatog a szélvész szárnyain, míg Kőlcsey geniusának bükkje sátorából zephyr szárnyakon zúg fölötünk szép dala s e dalra Hesperidák kertjeként mellettünk rózsza berkek szállanak.

E genius széppé tudja varázsolni a siralom völgyét is, mig a modern pessimizmus költője csak könyek közt bírja köszönteni a szép tiszta éjet, a távol erdők holdvilágtól fényes arczulatját:

Igy üdvözlöm a nagy természetet,
Mely örök búra szült engemet,
Lelkemből a reményt is megtagadván,
Vigasztalásul csak a könyvet adván.

Leopárdi, ford. Dengi.

rolva, egymást támogatva, egy fekete göndör fő odasimul a szőke selyem kenderhez.

A szemek színe bár változó legyen, most mindegyikben egy különös fénysugár ragyog, melyet az öröm és gyermeki hev élesztett fel benne.

De ki gondol most a piros viganóval, az egészségtől duzzadó gyermekarczczal, a fénylő szemekkel, ki gondol vele egy percig is, midőn oly fontos tárgy került szőnyegre, melyet mindenik szem meresztve, nyitott ajakkal, figyelmesen hallgat.

A kis Jósikát végre sikerült lecsittítani, egy csomó zöld levelet nyomván kövér kacsóiba, melyet kérlelhetetlenül vezet két csillogó metszőfoga alá, hogy örökre megrongálja.

A csend helyreállta után Gábor megkezdi félbeszakított beszédét:

— Tudjátok tehát kötelességeketek mind?

— Igen, igen — rivalja egyszerre nyolcz kis torok.

— Jól van tehát, lássuk mit tudtok, úgy ki foglak kérdezni, mint a rektor uram szokta.

Erre a kicsinyek még komolyabb, még ünnepestibb szint öltének és figyeltek a kérdezőre, ki a társaság könnyebb áttekinthetése végett egy fapatakán ült közöttük.

Most mellette ülő hűgát kérdé, egy bátor tekintetű 10 éves egészséges leánykát: „Mondd meg hát nekem Boriska, hogy fogod te nagyapáékat felköszönteni az aranylakodalm alkalmából?”

A kérdező az első pillanatra elpirult, de csak azért, hogy a másik perczen annál bátrabban, felémelt fővel, kedvesen csengő hangon mondhatta: „Drága jó Nagyszüleim! A jó Isten egy nagy örömmünnepet ajándékozott minékünk, miért mi mindég hálásak leszünk.

Ti megértétek az 50 éves aranylakodalmat, melyet az ur kegye boldogsággal aranyozzon be, ma és minden napon életetek végéig.

Szeressetek úgy, miként eddig és mi nem felejtünk el imádkozni érettetek, kiket a Mindenható sokáig, még igen sokáig éltesse.”

A gyermekesereg tapsolt a jó sikeren, tapsolt, mert Boriska oly szívvvel, lélekkel mondta az egyszerű köszöntést, hogy szeméi megteltek könnyeivel és úgy peregték arczán, mint égi harmat rózsaszirmon.

Gábor gyöngéden föléje hajolt és jutalmul megcsókolá.

És nekünk mégis ez a költészet kell, mert mi itt születünk észak zordon ege alatt, nem pedig Görögország örök ifju földén. Nálunk a költészet világa csak illusio és káprázat, melynek a valóságban semmi sem felel meg.

Mi nem hisszük, hogy a mi költőink lelkében az érzelem akként gyűl és bolyong, mint a nyári nap felhője, melynek oszoltával felderül a gondolat fáklyája s a dal, mint szivárvány áll elő s aztán a bámuló szem előtt fénykörének messze csillogtában ég sugaraiból szőtt színes pompában ég ragyogva. Mi e beszédet, e gondolkodást, ez érzésgést affektálnak tartjuk. Az igazi költészetnek pedig nincs nagyobb ellensége, mint az affektáltság. És épen e vádtól nem birhat soha megszabadulni a görög-római költőket utánzó modern költő, bármily öntudattal éneklis magáról Kölcseyvel:

Boldog, a kit isteneink szeretnek,
És teremő szellem ajkán leng,
S karja közt a nyájas képzetnek
Ideálok báj honába reng!
Századokká nyul ki pillantatja
S felderül a kétes messzeség,
Enyhe fényt kap a bú csillagzatja
S Hesperusként rózsza színben ég.

Midőn újból helyreállt a csend, a kis iskola-mester a következő leánykához fordult, kitől azt kérdé:

— No Juliska, hát te mit fogsz mondani?

A kicsi megijedt, el kezdte gyürni, morzsol: i köténye szélét, mialatt ajaka sirásra húzódott

— Talán csak nem fogsz megijedni — vigasztalá bátyja — ki mellette ült a földön és kis öklével a beszédre buzdította.

Végre összeszedve bátorságát a kis Juliska, nagy selypítve ezeket mondá:

„Én att fodom mondani, éljen a nadapa, med a nadmama méd sod száz ettendeid!”

A gyermekek nevétek, még a kis vizsgáló bíró is mosolygott, ez pedig sok volt az ő állásának magas polczáról!

A kis Juliska orczái pedig neki gömbölyödtek, mert leküzdött félelme után nevetésre vonuló ajkai látni engedék fehér kis egérfogait.

Igy tartott a főpróba a kicsinyek között erőltetett komolysággal, mely azonban hasonló volt a foszladozó felhőhöz, mely mögöl a nap arany sugara ki-kicsillan; igen felragyog a gyermeki ártatlanság és a kedély!

Mindegyik akart áldozni a családi tűzhely oltárán, a mennyire kora és beszélőtehetsége megengedte.

Józsit, kinek még teljesen önálló és saját szerkesztette szótára volt, melyben a vizet: „bunak, az atyát: „appopá“-nak nevezik, csupán arra vélték alkalmazatosnak, hogy kicsinyke kacsóiba virágbokrétát nyomva, azt az aranyszüléknek felnyujthassa.

De ez épenséggel nem volt könnyű mesterség, mert ő kérlelhetetlen megrontója minden virágnak és az illatot hegyes két foga közt szokta beszívni. Attól félt tehát legjobban a kis társaság, hogy a díszes bokréta legvirítóbb rózsája talál áldozatul esni a kis kegyetlen által, azért is egy borzas fejű kópé azt indítványozta (kérem teljes tisztelettel viseltetni a kicsinyek nagy ügyei iránt) hogy Józsi balkezébe egy nagy bazsarózsát kellene nyomni, melyet meggyötörni teljes szabadságában álljon.

Oly kedves volt e szép csoportja az ártatlannoknak, közös érzelmök, közös eszméjük egy fenséges ragyogó képpé olvasztotta a gyermek-arczokat, melyen a hála és öröm rózsái kifejlett pompában virultak.

Istenülő! földi szellemében
Gúnyol a góg téged álnokul.
Vesd meg ötlet lelked szép hevében:
Átragyogván fénye, mely kimúl
S szállj királyi sasként égi pályán,
Szárnyaidnak nyil szokatlan út,
S homlokodra túl a föld homályán
Nyersz jutalmul csillag-koszorut.

Mi sejtjük, hogy a költő csak éneklis a boldogságot, a derült vidám élet élvezet, de nem érezi. Erölködik elhiteni magával, hogy ő is Arkádiában született, mikor jól tudjuk, hogy az ő keblében is a mi szenvedélyeink, a mi fájdalmaink és zavaros örömeink hullámanak zajongva, küzdve mint a szélvész által korbácsolt tó hajjai. Tudjuk, hogy itt él közöttünk a zordonabb ég alatt, távol Görögország derült egétől, hogy azt az Arkádiát, melyről énekel, csak szobája négy fala közt ábrándozva láthatja; hogy azt a világot, melyet lantja dicsoít, poros foliansok lapjai közül tudós esze támasztotta fel. Érezzük, hogy a zephyrben, melyről azt hiszi, hogy az ioniai tenger felől fúj frissen életadó erővel, igen sok van a kripták és a romok dohos levegőjéből.

De ő mégis elfordul tőlünk, kithonját művé-

Miért nem őrizhetitek meg az ártatlan kedélyt mindvégig? mely glóriát fonna fejeitek felett és távol tartaná tőletek a vétet, a gyalogságot, melyben élnünk és szenvednünk kell? ez rendelt sorsunk.

Elrebben a lényetekben rejlő angyal és az elhagyott szív merül és merül az élet salakjában, míg végre megsemmisülve elenyész.

Azért is jó magot a szív fenekére, tisztát és szilárdat, miut az igaz gyöngy, mely nem reped és nem török az erős kalapács ütéseire sem, mert az élet sokszor apró kalapácsütéssel kísérti felaprózni sziveinket.

Tisztítsátok ti anyák a szív édenkertjét szorgosan, mely a legszebb virágok hazája, a legnemesebb érzelmek tanyája, a legszentebb erények küforrása lehet; mig ha elhanyagoljátok: a burján magasra felver benne, melynek minden egyes szára a hibák és kísértések mohó tápjául szolgál és betemeti az ifju életet, elhervasztja a reményt, útját vágja a boldogságnak, mert önmagatokban, önmagatok által kárhoztat el!

Bár minden anya teljes öntudatára tudna ébredni szent hivatásának; mert oh! mi sokan álmodjátok, hogy az élet a legjobb iskola; igen azokra nézve, kit élni megtanítottak!

De miért e sötét gondolatok, midőn a gyermekek ártatlan koszoruján lelkem felvidul? mert látom a fény árnyát, annál tisztábban látom, minél fényesebb a kép! oh! nem kép, valóság az!

A tornác alacsony deszka-ajtáján bejutni a tágas szobába, melynek padlata a barna anyaföld, boltja pedig a vaskos mestergerendák, mely a falal egyetemben fehérre van meszelve. A szoba közepén áll egy terjedelmes vén asztal, körülötte pedig padokon és karcsu hátú székeken tarka csoportja a nagy családnak; nagy, a mennyiben elég számos és mind felnöttekből áll.

Ott pöfeszkedik a szegletben egy búbos kemence, talán meg is repedne a kevélységtől, ha egy jó kedvű legény nem támogatná olykor-olykor neki dőlve és nagyokat szippantva a kurta pipából.

Nem messze a tornyos ágytól szerényen meghuzódik egy szegletben a tulipántos láda; színe már rég megkopott, de ki veheti tőle rosz néven, ha szirmai 50 év után nem pirosak többé?

szi ránczba szedve, kothurnusán magasan állva az Odi profanum-mal ajkán lenézi törekvéseinket. Énekel érzéseket, tolmácsol gondolatokat, melyek egy kétezer év előtti társadalom miveltiségeinek voltak legszebb virágai. Nem veszi észre, hogy e virágok, most már csupán szárított növények nagy gonddal őrizve; de képtelenek újból virítani, hogy a szag, mely belőlök árad: inkább a penész szaga, mintsem az eleven illat. Erölködik új életre hívni a sirjában alvó multat; feléleszti a formát, a modort, de képtelen feltámasztani magát a szellemet, mert e szellem szorosán összefügg a korral, melynek eredménye volt. A letűnt korokat visszavarázsolni pedig maga az istenség is tehetetlen. A klasszicizmus lényegében hiu erölködés s azért ez erölködés nyomait, még egy Göthe genialisa sem volt képes elenyésztetni. Nálunk pedig Kazinczynál ép úgy, mint Kölcseynél inkább csak erölködés nyomai látszanak, mint a művészet hatalma. Kölcsey költészetének szorosabb értelemben vett klasszikai része ilyen erölködés szülötte és születésének bélyegét minden ízében magán hordozza; de azért ez erölködés irodalmunkban nemcsak szűk-séges volt, hanem gyümölcsöző is.

JANCSÓ BENEDEK.

A tisztas öregek, kiknek aranylakodalmát éppen mához egy hétre fogják ünnepelni, az asztalfőn ülnek egymásmellett.

Mily megható, mily mély benyomást gyakorol e hű pár a szemlélőre.

Az idő, a velejáró gondok és szenvedések nem lepték meg a fa sudarait, csak az arcz barázdáit szántották mind mélyebbre, nem rabolták meg a főt ékétől, ellenkezőleg mintha gyengéd gondos ujjakkal megezüstözték volna a sötét fűrtöket.

Úgy köríti az az ezüst koszoru azt a halvány homlokot, mintha dicsfény volna, melyet ki kell érdemelni, hogy méltón viselhesük.

Csendesen ülnek meghatottságukban, csak szemek fénye sugároz örömet, talán visszaverődés csupán a rég mult idők boldogságából.

Jobbról és balról a nagy gyermekek és unokák felnőtt csoportja foglal helyet, ki boldog apa, ki szerető házastárs.

Mily jól eshetik a két öregnek széttekinteni gyermekeik között, kiket e pillanatban, miként a kicsinyeket, csak egy szent eszme és érzés lelkesít: a hála, a szeretet lerovása.

Bár István gazda az első szülött értelmes ember, de bizony nem igen ért az írás és olvasás mesterségéhez, így tehát tudomány a tapasztalat szerzeménye, mondhatjuk: önérdeme.

Igy tehát rossz néven sem vehetjük, hogy ő ünnepélyt tervezni nem képes; különben is a pap dolga a maga rendje-módja szerint a jó öregeket a templomban megáldani, hej! mi aztán tudjuk, mondogatja, lobogtatva bő fodru ingujját, a kötelességünket.

(Vége következik.)

REJTÉLYES ÖRÖKSÉG.

— Angoltól. —

SÁMI LÁSZLÓNÉ.

(Vége.)

Az első perctől kezdve tudtam, hogy a mostani betegség végzetes, de kevés szenvedése volt s vidámságát egészen megtartotta. Hogy több időt tölthessek nála, rendesen akkor mentem hozzá, midőn hivatalos látogatásaimat bevégeztem és ilyenkor sok mindenféle dolgot megbeszélgettünk együtt bizalmasan. Egy ilyen alkalomkor így szólt hozzám:

— Barátom adjon tanácsot, hogy itt Mertonban miféle jótékony célra hagyjam vagyonomnak egy bizonyos részét? A férjemről örökölt pénzt az ő rokonainak hagytam, de nekem magamnak egyetlen élő rokonom sincsen, ki azt mondhatná, hogy bármily messziről hozzám tartozik; egészen egyedül állok és a saját vagyonomat nyilvános intézetekre hagytam. De szeretnék még itt helyt jót tenni. Ön sok szegény embert ösmer; gondolkozzék s a legérdemesebbeknek hagyok egy-egy kis összeget, például ezer-ezer forintot.

Hosszas vitatkozás után megcsináltuk a terjedelmes névjegyzéket, de öreg barátom még ezzel sem elégedett meg, s azt mondá:

— Még van huszezer forintom, a mit falunkban akarok valami jótékony célra elhelyezni.

És ekkor mint egy fensőbb sugallat jött az a gondolatom, hogy az a pénz, emberileg mondva, mily becses életet tudna megmenteni. Huszezer forintnak a jövedelméből Kernné asszonyt kényelmesen megélhetne, gyermekeinek szentelhetné magát, órangyala lehetne a szegényeknek, fel volna mentve folytonos fásztó mun-

kájától, mi erejét majdnem szemlátomást emésztí s egy drága hasznos élet vissza lenne adva a társadalomnak, hogy nemes példája által hasson s jótékony működését folytassa.

Merészség volt tőlem ajánlatom s öreg barátom az első pillanatban meglepetéssel nézett rám; de én nem tágitottam s kértem hogy e pénzt ne darabozza fel, hanem hagyja az egész összeg jövedelmét egy olyan idegennek, a kit nem is ösmer s a ki nem tartozik a környülethez igényelhető szegények sorába.

— Orvos ur, hiszen ön azt mondja, hogy ez a asszonyosság nagyon életre való teremtés s mindig képes volt megkeresni a családja szükségletét?

— Igaz asszonyom, soha sem láttam munkásabb s önfeláldozóbb asszonyt, most is kényelembe tartja gyermekeit, sőt jótékonyága sem csökkent s keserves keresetét megosztja a szűkölködőkkel, de mindezt a saját élete árán teszi, ha így folytatja nem sokára árvák lesznek gyermekei.

De nagyon különösnek tetszik előttem, hogy ilyen nagy összeget hagyjak egy idegennek.

— Igaz asszonyom, hogy különös — mondám, — de nagylelkűsége indokolva van, egy becses életet ment még általa az emberiségnek; bár gyakrabban történnének ilyenemű adományok. Bár azok a milliósok, kik roppant vagyont áldoznak jótékony célokra, hogy a nyomort idiglenesen enyhítsék, vennék magoknak azt a fáradságot hogy a körülöttök élő szegényebb sorsu emberek életét tanulmányozzák, s ha látának olyanokat, kik erejük felett dolgoznak, hogy családjokat fenntarthassák, nyujtanának segítséget nekik az által, hogy egy bizonyos összeg jövedelmét élethossziglan élvezzék. Természetesen azzal a meghagyással, hogy egy bizottság e pénzt folytonosan ilyen célokra használja. Hány család lenne ezáltal megmentve. Hányan vannak, kik életüket közhasznú munkával tölthetnék, s kénytelenek erejüket a mindennapi kenyér megszerzésére fordítani és a kik elvégre is e rettenetes küzdelemtől kimerülve a közkörodában halnak el, vagy saját magukhoz hasonló szegény rokonaik szivességét veszik igénybe s a felhányt kegyelem kenyérét eszik. Higye el asszonyom, hogy az ugynevezett „házi szegények“ azok, kik legjobban megérdemlik a segítséget.

„A házi szegények“ ez volt az én páleza-paripám, melyre felülve kifogyhatatlan voltam beszédemben, hiszen orvosi működésemben volt elég alkalmam e sokat küzdő és szenvedő osztályt megösmerni; ez a osztály az, mely sokkal büszkébb, minthogy alamizsnát kérjen, míg agyával és kezével dolgozni tud, és ez a osztály az, mely magosabb műveltség által érzékenyebb lett s nincsen megedződve arra, hogy a szegénységgel járó nyomort megbírja; minden ékesszólásomat felhasználtam, hogy Dorvainé asszonyt reábeszéljem, de eljövetelemtől sem látszott még teljesen elhatározva.

— Olyan különös volna ezt tenni — mondá.

— Nagyon különös, — válaszolám — de helyes s kegyed felemelkedettebb lelkű, minthogy a szokott útról ne tudna letérni, ha az új irány által jót tehet; ha Kernnének hagyja e pénzt, egy hasznos ifju lénynek ad életet, egészséget, erőt és örömet, két ártatlan gyermeknek az anyját menti meg és komolyan meg vagyok győződve, hogy ezáltal több hasznot tesz, mintha ugyanezt a pénzt feldarabolva sokak közt osztaná ki, vagy közintézetekre hagyná.

Midőn öreg barátom meghalt, nem voltam Mertonban, a fiam feleségének a temetésére a városba mentem, két hétig voltam távol s ez idő alatt egy tiz mértföldnyire lakó tagtársamat kértem meg, hogy helyemet pótolja.

Midőn hazatértem, s helyettesem jegyzékét elővéve látogatásairól számot adott, a Kernné nevét nem láttam a betegek sorában s ebből megtudtam, hogy nem látogatta meg kedves betegemet, de azt is tudtam, hogy ő

nem szereti az idegen arcokat, s úgy okoskodtam, hogy ha valami baja volt, jobb szerette a saját belátását követni, mint ösmeretlen emberre bízni magát.

De első látogatásom a kis özvegyet illette, kit roppant izgatottságban találtam.

— Doktor ur — mondá — ön sokszor biztatott, hogy ha tanítványaimmal felhagyok, s önnek engedelmességek, visszanyerhetem egészségemet. — Nem késtünk el? Most nem vonja vissza szavát?

— Reményem, hogy még nem késő — válaszolám — ámbár már rég meg kellett volna tenni.

— Ugy hát parancsoljon, most már követhetem orvosi rendelését. Tanítványaim szüleit figyelmeztettem, hogy keressenek új tanítónét. Képzelve orvos ur, mi történt! Dorvainé asszonyosság huszezer forintot hagyott nekem! Pedig soha sem láttam! És az özvegy jövedelmét halála napjától kezdve kapom egész addig, míg a birtok eladás rendezve lesz s akkor a tőkét is rendelkezésemre bocsátják. De hiszen ön egy cseppet sem látszik nagy szerencsémén csudálkozni.

E megjegyzés után igyekeztem meglepetést mutatni, ámbár az örömet bizonyosan eléggé kifejezte arcom addig is. Én sem vesztegettem az időt s kedves betegemet a téli időszakra szelidebb éghajlatba küldtem szigoruan előírva neki, hogy mihez tartsa magát.

S az eredmény kielégítette reményemet. Midőn Kernné tavasszal visszatért Mertonba, az aggasztó jelek mind eltűntek, szelid szemei ragyogtak az örömtől s egészségtől, a halvány beteges színt arcán élénk rózsapír váltá fel, alakja megtelt s erőteljes volt. Csupa gyönyörűség volt rá nézni olyan tüzről pattant kis menyecske volt.

Az egész faluban nincs hasznosabb s erélyesebb asszony, mint az én régi betegem, s ha Dorvainé láthatná, hogy a Kernné kis házacsájából mennyi jótékonyosság árad szét, meg lenne győződve, hogy vágya mégis teljesült, mert vagyona igen sokak közt oszlik meg, sok könyvet felszárít, sokaknak az élet terhét könnyíti meg, egyszóval: hogy jó kezek között hagyta.

Lehet, hogy e kiszakított lap emlékeimből s tapasztalataimból unalmas elbeszélést csinál, de én reám mély benyomást tett, mert kedves elméleteim egyikét láttam a gyakorlati terere átvive, s meggyőződtem róla, hogy ilyen adományokkal több jót lehetne tenni, mint a szokásban levő jótékonyági célokra adott összegekkel. Nem czélom ugyan az ilyen adományok ellen szólni, de helyesnek látom, hogy a kinek sok pénze van, az ugynevezett „házi szegények“ osztályán igyekezzék segíteni.

GONDOLATOK.

Van-e a földön más öröm is azon kívül, melyet könyvcsappék érlelnek?

*

A bátor lélek és gyöngye ész olyan, mint a viharos tenger hátán egy nagy evezőn az erőtlen kar.

*

Ki nem tud srivből gyűlölni, az szeretni se tud srivből.

*

Ki nem fél a haláltól, az képes egyedül a vétkek vagy erények végső fokára jutni.

*

Mennyivel könnyebb erényesnek lenni, mint valóban annak látszani!

*

A vak tudatlanság nem oly ártalmas a társadalomban, mint a felületes, zavart tudomány.

*

Az idő legjobb tanító arra nézve, kinek mestere nem volt.

*

Minden öröm szappan-buborék, ha szemléljük gyönyörködöt, ha hozzá nyúlunk, elenyészik.

*

A szív gondatlan gyermek, ki reményli azt, a mit óhajt.

*

Az oktan nyelvén hordozza szívét, az okos szívében bírja nyelvét.

*

A kit minden könyekre indit, mindig sir, az olyan hamar elveszti szeme fényét.

A BÁNYATISZT.

Dráma 3 felvonásban.

Irta: *

SZEMÉLYEK:

RIEGEN JENŐ, bányafőnök.
SAROLTA, neje.
ELLA, } leányuk.
IRMA, }
RÉTI ANDOR, bányatiszt.
KÁLMÁN, káplán, Andor barátja,
KEMPELEN, földbirtokos.
Özv. VÁRINÉ.
JOÓ EDUÁRDNÉ.
GUTTMANN, bányász.
GOLDBERG, szabó.
FICKO, (inas) Riegenéknél.
EGY NŐ.
HONTFUTÓ, bányász.

ELSŐ FELVONÁS.

Történet: Rézbányán.

Hegyes vidék. A háttérben tágas völgy hegyomladékokkal és szakadásokkal; benne dolgozó bányászok látszanak. A völgy előtt, a szinpad jobbán, működő zúzó (stomp); háta megett, kiemelkedő domboldalon fűllvény, rajta fakolomp. A szinpad balján bányászaj, tetején keresztel; belőle keskeny vágányu vasút jön ki, mely a szinpad tövében végig haladva, a zúzó előtt két ágra szakad. A bányanyitástól jobbra karám (imádkozó hely) s közte s a bányászaj közt vaskolomp, a vasut mentén. Az eltérben terebélyes tölgy, alatta faasztal s két oldalt lóca; ezzel szemben, a szinpad balján, ismét lombos tölgy, körötte sűrű magas bokrok, bennük kőpad. Nyári délután.

I. jelenet.

Andor egyedül.

Andor (a bányából jön sárosan, haloványan s miután a kezében levő bányamécset elfujja, nyugtalanul néz körül.)

Nincs itt.

Négy óra mult s még nem látom sehol.

Hol késhetik? Alkalmast kapott.

Vagy nem találta otthon? ... Meglehet.

(Óráját nézi.)

Várok reá, csak meg kell jönnie.

(A lóczára ül.)

Ah, hogyha nem kap! Ég, mi lesz velem?

Három hét óta járok pénz után

S egy lélek sincsen, a ki kölcsönözne!

Egyik kiadta, másnak nem fizetnek;

A harmadiknak volna, adna is —

Hanem ki áll jól és mi biztosítja?

Becsületem és állásom kevés...

A nyomorult, alávaló, piszok nép!

S mégis reájuk kell szorolni... Ah!

Nem hiszek már az istenben se! Mert, ha

van valahol, ott fenn a nap felett

És gondja van a földnek férgire;

Nem hagyhat ilyen szivtelen magamra!

Vagy büntetés csak?... Oh, ez büntetésnek

Is sok!

Ha volt bűnöm s könnyelműségem az volt,

Menszenvedtem már érte eleget.

Elég lehetne!... Minden ifjunak van
Könnyelműsége s mégis boldogul —
Avagy talán csak az enyém olyan,
Hogy mindörökre ostorozzon érte?
Mi a bűnöm? Pár évi gondtalanság,
Melylyel az élet tengerén eveztem
Úgy mint a többi: könnyen, czéltalan?
Igaz! De nem megbántam-e korán?
Nem itt vagyok-e megtisztult kebellem?
Nem megyek-e a legszebb czél felé?
Hát az a folt, mit lelkeim tisztaságán
E nő hagyott, oly fekete, hogy azt
Nem mossa le ily hosszú szenvedés se? (Feláll.)
Elég a játék, sors vagy bármi vagy,
Te ismeretlen, zsarnok hatalom!
Nem engedek! Én élni akarok!
Jogom van már rá: érzem és tudom.
S ha ember vagy, ki ilyen vakmerőn
Áll boldogságom ajtaja elé,
Most, a midőn már hosszú fáradással
Idáig értem: torkodon ragadlak
S lelkedbe fojtom a lélekzetet!...
De mindegy! Ella így is az enyém lesz!
Ha kell: letépek minden csillagot
Az ég ivéről; a pokolba szállok,
Felhozok onnan minden ördögöt,
Csatára szállok sorssal, emberekkel —
De ő enyém lesz, arra esküszöm!
(Kimerül, szünet, körülnéz.)

De hol marad már oly soká ez is?
Tudhatja jól, hogy sürgős a dolog
S várok reá... Vagy ennek sincs? Kiadta?...
Hogy adná ki a lelkét valamennyi!
(Szünet, enyhülve.)

Néhány nap óta a papot se látom,
Hogy Ellámról tudhatnék valamit.
S ő sem tudat, a ficzkóját se küldi
Egy idő óta hozzám, mint előbb.
Pedig jól tudja: nyugtalan vagyok,
Főkép mióta az a Kempelen
Kerülgeti... Vagy ő is?... Eh!...
S mégis!... Ki tudja?! Tartoznak neki —
S ilyen „nemes“, „dicső“ szülőkkel,
Mint az övéi, sok megeshetik...
Ha kényszerítik... Bolond beszéd!
E lánczot már, mely szívünk egybefűzi,
Szét nem szakítja semmi hatalom;
Szerelmünknek csak isten állja útját,
De földi lény... Ah, ez a nő! Csak ettől
Szabaduljak meg! Ennek hurka ne
Szorítsa nyakamat!...
Ha ennek holnap nem fizethetem ki
Kétszáz forintnyi tartozásomat...
(Guttman jön a zúzó felől.)
Mi lesz?... Nem, nem... Ezt meg nem engedem!
(Meglátja Guttmannt.)
Ah, valahára! Nos?

II. jelenet.

Guttman, Andor.

Guttman.

Nem ad.

Andor.

Nem? És miért?

Guttman.

Fél önnek adni, azt mondá, mivel
Nincs biztosítva pénze és kamatja.
Ne vegye tőlem rossz neven, uram,
De éppen így, e szavakat üzenté —

Andor. Félf?

A nyomorult pióca!

Mikor a poklok kénkőves fenekén

Vad lázadással felzúdult a bűn
S a szeny, piszok és minden, a mi rút
Tűzes chaosszá égve és kavarva
Csuf káromlás közt kiokádatott:
Lélekzetet vett a pokol szive
És így kiáltott rémitő örömmel:
Boldog vagyok, megtisztult birodalmam —
Kilöktem innen minden — uzsorást!...
Guttman.

A takarékból venne tán, uram...

Andor.

Azok sem adnak, jótálló ha nincs,
Kinek telekje, földje, pénze van —
Guttman.

Keressünk —

Andor.

Keresni? Ma? És ön még azt hiszi:
Akad? Barátom, mai nap ne várjon
Az emberektől egy fikarcnyi jót,
Ha megfizetni nem képes. Sötét
Önérdék dolgoz mindenütt; ki ennek
Szolgálatában áll (és ki nem áll?)
Az boldogul, a többi elbukik!
Guttman.

Igaz.

Andor.

Ez a sziveknek lüktetője ma
Kicsibe', nagyba', nőbe', férfibe'.
Ez ad apáczaarczat a kajánnak
És a bujának szerzetesruhát;
Ez sétáltatja ma az ördögöt
S a bünt a szentség és erény mezében;
A lányajakra ez büvöl mosolyt
S a szerelemnek csábító igéjén
Ez zeng fülünkbe álnok hangokon...
Guttman.

De mit tegyünk hát? Váriné dühös,
Bepereli, ha holnap
Ki nem fizetjük, annyi bizonyos. (Gondolkozik.)
Ej, ej! De mért is hirtelenkedett?
Kitérő választ kellett volna adni,
Legalább addig, míg a pénze itt lesz
És kifizetheti...
Andor.

Nem türhetem már szemtelenkedését!
Végét kellett szakítani végre is,
Nehogy Ellám fülébe jöjjön. Őt
Magszorítani nem fogom soha.
Inkább zúduljon rám az ég haragja,
Semmint egy perc keserű legyen.
Guttman.

Hisz úgy van, úgy!... De...
Csak én ne volnék legalább ilyen
Földhözragadt!... De így?...
Egyébiránt még nincsen veszve minden:
A posta nem jött még meg
S ügyvéde azt ígérte: mára küld...
Andor (gondolkozik.)

Bizonytalan. Nem várhatok reá;
Nekem ma kell a pénz a föld alól is!
Guttman.

Hm, hm.

Andor.

Nincs mit csinálni. Menjen még Izsákhöz...
Ez az utolsó, a ki még segíhet...
Guttman.

Izsák a legnagyobb gazember! Ennél
Kétszáz procentnél nem kapunk alább —
Andor.

Tudom; akárcsi! Az a fő, hogy adjon!
Pár hétre kell csak, addig csak kapok.
Magsürgetem ma ügyvédem megint;
Anyám a házat rám iratta; már csak

A táblázás van hátra még; a kötvényt
Zálogba tesszük ügyvéd nélkül is...

Guttmann.

De hátha ő sem ad?

Andor.

Igérjen akkor kétszázötvenet —

Guttmann.

Irtóztató sok!

Andor.

Néhány forint már több vagy kevesebb —

Nem ügyelek rá. Legyen! ez a fő.

E naptól lelkem boldogsága függ...

S inkább

Egész életemben uzsorást fizessek,

Éhen, szomjan koldulva járjak... Oh csak

Az Ella lelke az enyém maradjon!

Guttman (félre.)

Szegény fiu!

Andor.

Ha a kezét is, mely mindenem,

Elveszitem, nincs többet mit veszíteni!

A földön összes szerepem letelt,

Bús életemnek czélja semmivé lett; s

Hitem, reményem és egész jövőm

Örökre tönkrement...

Mit is keresne az a lélek itt már,

A mely mögött könnyelmű mult horong,

Hová bemenni többé nem akar —

S a mely előtt szétomlott a jövő,

Hová bemenni többé nem lehet?

Menjen, barátom, menjen és akárhogy

De pénzt teremtsen! Én hiszem, hogy ad,

Megkapja ezt a kötvényt is, ha kell —

Ha nem leszek kinn, mire visszatér,

Várjon az irodában, a karámban — (vissza

a bányába, melynek szája előtt mécsét meggyújtja s eltűnik.)

Guttmann.

Tehát próbáljuk ezt is (el, a merre jött.)

(Folytatása következik.)

PESTI POSTA.

XXV.

Budapest, okt. 22.

Fütnék-e már önöknél kedves barátom? Én már a mult héten elkezdtem. Ha tehetném elmennék Kolozsvárra kissé fölmelegedni. Csuf idők járnak itt nagyon. Aztán annyi mindenféle dolog van itt, a mi az embert

lehiteti. Hogy egyebet ne említsek, vegye csak kérem kezébe akármelyik hirlapot s olvassa el a „Tisztelt ház“ rovatát, s fogadom, hogy tüstént kénytelen lesz befűteni vele, már tudni illik: a lappal; mert a T. ház... no azzal nem lehet; azzal nekünk majd a külföld fog befűteni, a mért olyan sok rossz fát rakunk a tűzre. De van is ott most meleg, abban a T. házban!... Nem hiába, hogy papok fütnék, kik ős idők fogva, nagy rokonszenvvel viseltetnek minden iránt, a mi ég. Bizonyosságai a füstölgő máglyák, melyek parázsát évtizedeken, sőt századokon keresztül szították; majd a pokol lángnyelvei, melyekkel hajdan koronás fejeket s a világ mindenféle nagyjait fenyegették, de tán épen azért, mert régen olyan pazarul bántak e „gyehennával“, maig már annyira elfogyott a heve, hogy legföllebb holmi sze-

gény, búcsura járó vénasszonyok ijesztgetésére elegendő.

Csak azt csodálom, hogy a papok, kik annyira szeretik a tüzet, mégis úgy irtóznak a világo sságtól, s csak a homályt terjesztik.

A mai svéd gyufák is lángtalan villamvilágítás idejébe nem tehetvén mást, legalább magukat hozzák tűzbe, szórják a kénköves villamokat és heveskedésükkel lángba szeretnék borítani az egész világot, hogy a mennyi zsidó és hitetlen pogány e földön lélezkzik, az mind halomra égjen, s ne maradjon semmi egyéb, csak ők, a jó zsiros parochiák, virágzó püspöki birtokok, meg az „egyedül üdvözítő, római, keresztyén katolikus anyaszentegyház!“ — — —

Aztán még irjak önnek látványosságokról, színházakról, komédiáról? ... Nem, uram; szerezzen nekem inkább egy állandó jegyet az országházi írók karzatára s olyan komédiákat beszéljek el önnek, hogy a könye is kicsordul; ha nem is a nevetéstől, mert e fölött bizony, higgye el, sirni is lehet.

Az antiszemita röstellik legjobban ezeket a czifra dolgokat, mert szörnyen neveltségessé vannak téve, s a ki egyszer neveltségessé, attól többé senki sem fél. Legborzasztóbb fegyver a világon a gúny.

Szegény zsidók! Eddig csak azzal vádolták őket — a miben van is némi igaz, — hogy a keresztyének vérét szívják. De most már, uram fia: isszák! Söt két főtisztelendő atya documentumokkal bizonyítja, a szószékéről ordítja, s a parlamentben rikoltja, hogy a zsidók a keresztyének vérét nem csak szívják, nem csak isszák, de hogy ez a piros folyadék rendes táplálkozási szerük; azért oly hosszú életűek, oly egészségesek, oly szapora faj. Bizony, bizony meg kellene próbálni. — s én csodálkozom is, hogy a mindenre vállalkozó zsidók között még nem akadt rá ember, — egy gyógyintézetet állítani, melyben államilag engedélyezett keresztyén vérral táplálkozhatnának például: gyermektelen házasságok.

Hiszen az hajmeresztő, a mit a vérmes tisztelendő atya nekünk elárult a zsidó konyhaművészet és szakácskönyv titkaiból! Rabbi Czicielesz teszem azt minden áldott reggel frissen csurgatott keresztyén vért kávézik. Rabbi Pinkász az ünnepi „kindel“ jét mindig keresztyén vérral eresztí föl. Egy lengyel származású zsidó 1713-ban „Smorrer et comp.“ czég alatt vendéglőt nyitott „Az arany kapczához“ czimezve, melyben a tsolet, meg a kugel Oroszországból szállított keresztyén leányok vérével volt készítve.

Rettenetes! Hiszen ilyesmiről fogalma sem volt a világnak. Milyen hálával tartozik az egész hívő emberiség a jámbor, nemes szívű, türelmet és szeretetet, testvériséget és egyetértést hirdető lelkiatyának, ki hosszas tanulmányozás után mind e rémdolgokat rá sütötte a zsidókra s a mi homályos szemekről levette a hályogot.

Más dolgokat hirdetnék én arról a szószékről, ha pap volnék; s mindenekelőtt nem a keresztyéneket óvnam a zsidóktól, de a zsidókat tanítanám arra, hogy:

Ne csak Mammont imádják, de Istent is, ki előtt — legyen bár neve Jehova, — nincs „választott nép“, csak jók és gonoszok, mert ő igazságos, s előtte a szeretethen egyenlő a földnek minden teremtménye!

Hogy menjenek bár a zsinagógába imádkozni vagy a vallás bárminő csarnokába, — ne feledjék, hogy legfőbb szentség a becsület!

Hogy ne csak erszényük legyen ott a bal-

oldalon, de szívük is s takarja bár testüket bársony, kaftány, vagy daróc, — ne feledjék, hogy a szeretet hatalmasabb a gyűlöletnél!

Tanulják meg ők maguk és tanítsák meg gyermekeiket szeretni közös édes anyánkat, ki mindnyájunkat táplál s keblére ölel — a hazát. S mert „nyelvében él a nemzet“, ne rendeljék alá a nemzeti művelődést saját önző érdekeiknek, de legyenek szóban, tettben, érzelemben magy a r h a z a f i a k.

Mihelyt a zsidók e szerint fognak élni, úgy nem kell félniök semmiféle üldöztetéstől. Minden párt minden igaz hazafi, minden becsületes ember, legyen bár vallására római katolikus, vagy zoroastar tűzimádó, — testvéri jobbot fog nekik nyújtani. Nem lesz többé gúny, megvetés, vallás-gyűlölet, s a magyar parlament nem fog miat t u k komédiás-bódévá aljasodni.

GABÁNYI.

Az erdélyi muzeum-egylet történelmi szakülése.

Tanulságos és élvezetes ülésre gyűltek össze szombaton este a szakosztály tagjai. Dr. Brassai Sámuel tett ujjolag jó szolgálatot hazai tudományosságunknak, midőn a nála megszokott éles elmével, széleskörű tudományossággal valódi értékére szállított egy olyan munkát, mely jónevű irótól származva, tekintélyes helyről terjesztve, hasonló felvilágosítások nélkül nem keveset árthatna a tudományos törekvéseknek. A bíráló ált v e t t könyv czime ez: „Bevezetés az összehasonlító nyelv-tanba, különös tekintettel a classicus nyelvekre. E. Egger nyomán dolgozta Bartal Antal. Budapest 1883. A mű a „nyomán dolgozta“ követelés szavakba foglalt állítás ellenére is csak fordításnak tekinthető, minél fogva bíráló is többnyire a fordítás gyarlóságaival foglalkozik, bár nem mulasztja kimutatni a fordító által tett betoldásokban (felolvasó szerint: kakuk tojások) tapasztalható helytelenségeket. Már maga a cím is hibás, mert az eredetiben így áll: „Notions élémentaires de grammaire comparée, pour servir à l'étude des trois langues classiques“ tehát az eredeti mű az összehasonlító grammatica rendszere a görög, latin és francia nyelvekre alkalmazva, tehát e három nyelvet tüzetesen, nem mellékesen tárgyalja s csakis ezeket tárgyalja, mi ugyan nem tűnik ki a magyar czimből. A fordításban sok kihagyás fedezhető fel az eredeti értelem kárára, vannak benne elferdítő és téves tanokat terjesztő betoldások. Bartal nem is tud francziául, mert ime, hogy egy pár kikapott példát ide írjunk, nála actual annyit tesz, mint: lényeges; theorie: ellem; proposition: feladat; aureste: végre; délicatesse: sajátság; procéde háromféleképen van fordítva, egyszer helyesen eljárás-nak, máskor helytelenül ténynek vagy kifejlődés foká-nak stb. Vannak ilyen érthetetlen dolgok: a nyelvtan tényei stb. Ilyen izléstelenséggel kezdődik a mű: „Egy nyelvnek a nyelvtana mindazon szabályok összessége“ stb. Épen ilyen volna, ha mondanánk: a lábban lábfejése, egy disznónak disznóába.

A helytelen betoldások (kakuktojások) közül megjegyezzük ezt: „Ha a szókat, a grammatica alakokat, a mondat szerkezetet több nyelvben összehasonlítjuk... foglalkozásunk neve: „összehasonlító philologia“. A „mondatszerkezet“-et szerző becsempészte. Elég helytelenül, mert a nevezett tudomány még nem érkezett a syntaxisig. A szó nincs is meg Egger negyedik kiadásában, melyet szerző a fordítással összehasonlított.

A mi már a fordító szerző „dolgozta“ munkát illeti, ez részben abból áll, hogy a magyar finnisták munkáiból egyet-mást beillesztgetett az eredeti mű illető rovataiba. Megint helytelenül. Mert, felolvasó sze-

rint, Egger rendszerét a felvett három nyelvre alapítja. Módszerét, előadását, annyira azok határai közé szorítja, hogy semmi idegen elemet rendbontás és eszme zavar nélkül sorai közé, avagy csak előadása folyamat jegyzetekkel megszakasztva, beférkeztetni nem lehet. Felolvasónak öröme telt volna benne, ha valaki akár eredeti munkával, akár jó fordítással elősegítette volna az új tudomány terjesztését hazánkban, de mindent összevéve, a Bartal „összefoglaló nyelvtana” nem oly mű, mely ez új tudományt irodalmunkba „átültette”, sem a mely azt „megérthetővé, igazságát egyszerűvé, könnyebben felfoghatóvá” tette volna.

Utasítjuk tehát mindazokat, kik mint kezdők nem óhajtanak e tudomány mezején tévutra vezetettetni. Brassairak a szakosztály kiadványaiban megjelenő bírálatára.

A kritika többnyire rideg, de Brassainak közbevetített tréfás megjegyzései által fűszerezett légköréből Hegedüs István, a második felolvasó, Görögország derült ege alá ragadott szép Pindaros-fordításával. Előbb ismertető és bíráló megjegyzéseket tett a lefordított költeményre, a 4-ik pythiai ódára vonatkozólag. Felolvasó szerint Pindarosnak nemcsak legterjedelmesebb ódája ez, hanem férfikorának legérettebb, legízletesebb gyümölcse. A költő Arkesilának Kyrene urának dicsőítő székversenyen nyert diadalát, alkalmat veszen magának könyörögni barátja, a száműzött Damophilos visszahívásáért, mi közben a thekai lantos költészetének jellegző vonásait mintegy összefoglalva értékesíti. A fordító megtartotta az eredeti mértékét, metszeteit, lehetőleg a gondolat zenei és lyrai mozzanatait. Nyelve szép és zengetes. A hűségéről fordító tudománya kezeskedik.

Minél nagyobb nehézségekkel jár a legnagyobb görög lyrikusműveinek fordítása, annál teljesebb örömmel üdvözljük Hegedüst e téren s óhajtuk, hogy szerencsés kísérlete kezdettől szolgáljon egy teljes magyar Pindaroshoz.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvárt, 1884. október 25.

— NEMZETI SZÍNHÁZ. „Czitromok” a cizime Rosen Gyula német író legújabb vigjátékának, melynek premiere előadása nálunk csütörtökön este volt. Az utóbbi időben a német színmű-irodalom annyi selejtes művel ajándékozta meg a magyar — s különösen a kolozsvári színpadot, hogy közönségünk azon tényt, hogy valamely darab szerzője német, mintegy kritika gyanánt veszi tudomásul és ez előleges kritikája kedvezőtlen ugyan, de többnyire igazságos. Igazságos a „Czitromok”-kal szemben is; az egész szindarab úgyszólván nem más (német alapossággal definiálva), mint egy „drámátizált” élezcslap, melynek alakjai léha vicczeket mondanak ugyan, de a cselekvésből édes-keveset követnek el. Hogy közönségünkben egyszer-egyszer mégis derűtséget okozott, az kizárólag a Szentgyörgyi érdeme, ki a darab szerzőjének segítségére sietett, hogy Ranning szolgálaton kívüli órnagyból egy kedélyes pompás alakot teremtsen. A darab különben címét azon tanácstól kapta, hogy az embereket is ki kell „facsamélni” t. i. használni, mint a czitromot s azután félredobni; jó lesz, ha e tanácsot az igazgatóság is figyelembe veszi s e „Czitromokat” ez egyszeri használat után félredobja. — E vigjátékon kívül e héten volt még egy színházi újdonságunk: Lecoq „Kertészleány” című operettje. A cizimeszerepet Rónaszékiné játszta; az élvezhető énekrészeket pedig Váradai és Kápolnainak köszönhetjük.

— AZ EGYETEMI KÖR ÜNNEPÉLYE. A kolozsvári egyetemi kör legközelebb 10 éves fennállását fogja

megünnepegni. Ünnepi szónok Békésy Károly, a „Kolozsvári Közlöny” szerkesztője lesz, ki a kör első elnöke volt. Bodor Céza a kör tagja pedig az egyetemi kör 10 éves történetét fogja felolvasni. Az ünnepélyt rendező bizottság már meg is alakult a következőleg: Matolay Károly, elnök. Olasz Károly, pénztárnok. Chyzer Kálmán, jegyző. Gróf Teleki László, Potsa Bert, Matskási András, Szigethy Miklós, Deák Albert, Damokos Andor, Simay Miklós, Velits Zoltán, Revitzky Pista, Linkovits Ottó, Künle Tivadar, Ferencz Károly, Damokos Miklós, Lévy Ede, Malonyay Dezső, Andrásy Péter, Péchy Kálmán, Gámán Béla, Rózsa Bandi, Kolozsvári Aladár, Both István, Tamásy István, Gróf Tol-dalagi László, Tamásy Péter.

— SEBESI JÓB az „Ellenzék” belmunkatársa, kitől a Kisfaludy-társaság adott ki ezéltől egy néhány évvel ezelőtt népköltési-gyűjteményt, a következő előfizetési felhívást bocsátotta ki legközelebb megjelenő költemény-füzetére: „Üres órámban egy asztal-fókra menő verset irtam össze, most arra gondoltam, hogy kiadom ezeknek a javát. Ha azt hiszi a közönség, hogy eltölthet mellettök egy pár órát; tegye lehetővé a könyv megjelenését. A könyv címe lesz: „Harasztok.” Előfizetési ára 1 frt, előfizetési pénzek Magyar Mihály nyomdatulajdonos urhoz küldendők (Kolozsvár, belkőzéputca 33. sz.) legalább november hó végéig, hogy a könyv decemberre elkészülhessen. (Gyűjtőknek tiszteletpéldány.)” A költemény-füzetet, melyből mai számunk két szép dalt közöl mutatványkép, melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— ATHLETIKA. A kolozsvári Athletikai klub ideiglenes választmánya által folyó hó 25-ére kitűzött gyalog és kerékpár verseny kedvezőtlen talajviszonyok miatt bizonytalan időre elhalasztatott. Ennek következtében további jelentkezések még elfogadtatnak. A verseny ideje és a jelentkezési zárnapp közlé fog tétetni.

— ADOMA JÓKAIROL. Érdekes adomát közöl a „P. H.” Jókai Mórról. Egyik országgyűlési vita folyamán Bausznern Guidó bevégezte hosszú beszédét, meglátja a folyosón Jókai Mór, utána iramodik s megratulálja. — Nagyon szép volt beszéded! — Bausznern csodálkozva veti rá üveges kék szeméit. — Az én beszédem? — Nos igen. Hát mit csodálkozol? Talán te is rám akarod fogni, hogy bent sem voltam, hogy nem hallottam, mint a hogy a „Hon”-ra ráfogták, hogy nem olvasom? — Nem, de én még nem beszéltem. — Mit? Nem beszélte? hőkken meg Jókai, kényelmetlen pozícióba jutva. — Ejnye hát engem akkor rosszul informált Hegedüs. Hisz csak az imént mondta, hogy Bausznern beszél odabent. — Az meglehet. — szolt — az mosolyogva — de én báró Huszár vagyok. Jókai restelte a személyeserét s elindult megkeresni Bausznern. Meg is találta egy jó negyed óra mulva a miniszteri szoba környékén. — Képzeld csak, hogy jártam egy hórőhorgas uri emberrel, a kit te helyetted gratuláltam meg. — Bocsánat — mondá a hórőhorgas uri ember — de én még most is báró Huszár vagyok.

— JANKÓ JÁNOS, festőnk és régi jeles illusztrátorunk már átadta a műcsarnoknak az őszi tárlaton kiállítandó képét a „Vásári jelenet”-et. A kép egy eloszló félben levő vásárt mutat, a mint már az árusok kocsiakra felesomagolták portékáikat s hazakészülőben vannak. A kép kiemelkedő pontját a megrakodott szizmadia-kocsi képezi. Jankó most egy másik képen dolgozik, melynek vázlata már régen készen van. A „Szerelmes cigánylányt” fogja ez ábrázolni; a jeles festő ezt az országos kiállításra szándékozik elkészíteni.

— KÜLFÖLDÖN ÉLŐ MAGYAR MŰVÉSZEK. Jelenleg következő magyar képzőművészek laknak külföldön, még pedig Bécsben: Abi Andor, Dellhaes István, Dux S., Joanovits Pál, Kaufmann Isidor, Kárpáthy Rezső, Kern Armin, Leinburg Leo báró, Libay Lajos, Marasztony József, Nádler Róbert, Liebreich Károly és Temple János festők. Julier Ferencz, Loránfi Antal és Roszner József szobrászok és Michalek Lajos rézmetsző. Párisban: Bihari Sándor, Bruck Lajos, Ébner Lajos, Karlowiczky Bertalan, Konek Ida, Munkácsy Mikály, Pataki László, Weisz Adolf, Révész Imre és Vágó Pál festők. München: Baditz Ottó, Blaskovits Ferencz, Böhm Pál, Csányi Gizella, Déry Kálmán, Eisenhut Ferencz, Herzl Kornél, Hollósy Simon, Kémény Jenő, Liezenmayer Sándor, Manheymer Ágost, Peske Géza, Spitzer Manó, Strobenz Frigyes, Szobonya Mihály, Tarnóczy Berta, Wágner Sándor és Véber X. Ferencz.

Nyomatott Stein Jánosnál az ev. ref. collegium betűivel Kolozsvárt.

festők; Zala György szobrász; Walla József fametsző. London: Boehm József szobrász. Velence: Czúzy Gizella festő. Berlin: Klein Miksa szobrász. Konstantinápoly: Beszédes Kálmán festő. Róma: Haan Antal, Paczka Ferencz és Szoldaticz Ferencz festők. Florentz: Markó András és Markó Károly festők. Düsseldorf: Pallik Béla festő. Szt.-Pétervá: Ziczhy Mihály festő.

— AZ ORSZ. ZENETANÁR-SZEMINÁRIUM ügye még mindig az első kezdet stádiumában van. A Bartay Ede által készített tervezet már hónapok óta be van nyújtva a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz, de eddig az ügyben mi sem történt. Az orsz. dalár-egyesület választmánya ennek következtében, de még a miskolci közgyűlés végzése folytán is elhatározta, hogy a szeminárium ügyének fölkarolása végett mandátumot nyújt be a minisztériumhoz, s küldöttségileg is fölkeresi ez ügyben Treforst Ágost vallás- és közoktatásügyi minisztert. A küldöttség tagjai a következők: Simonffy Kálmán orsz. dalár-egyesületi alelnök, Engesser Mátyás, Huber Károly és Follman Alajos.

— „AZ EMBER TRAGÉDIA”-JÁT, Madách Imre nagy színpadi költeményét, egyik másodrendű párisi színházban valószínűleg elő fogják adni. A mű előadását maga Türr István tábornok szorgalmazza, s a Párisban lakó magyar nyelvtudós, Podhorszky Lajos fordította le francziára, teljes szöveggel. Színpadi jelenetét Paulay Ede a napokban küldi meg egészen ujjonnan átdolgozva, e szerint fogja Podhorszky a maga teljes fordítását is átídomítani, hogy aztán a nagy mű színre kerülhessen.

— A MŰEMLEKEK országos bizottsága a napokban tartotta a szünidők után első ülését. Henszlmán Imre előadó bemutatta a műemlekek osztályozása ügyében készített dolgozatát, melyet a bizottság kinyomtatandónak talált s ez iránt a minisztert fel fogja keresni. Rózsa József zelizi plébános a zelizi (Bars megye) templom falfestményeire hívja fel a bizottság figyelmét, s kéri azok restaurálását. Storno Ferencz már el is készítette a restauráció költségvetését s egyuttal megígérte, hogy legközelebbi Körmezőn tartózkodása alkalmával kirándul Zelizre. Ezután előadó bemutatta két legújabb munkáját: tudniillik „Uti jegyzetek” cím alatt az Arch. Értesítőben megjelenendő értekezését, melyben az általa augusztus hóban a kassai Szent Erzsébet templomban folytatott ásátások eredményei vannak feljegyezve és a Nagyváradon 1881. és 1883. évben történt ásátások nyomán tett tanulmányát, mely utóbbinak egy példányát felajánlotta a bizottság levéltára számára.

— A MAGYAR ORSZ. DALÁR-EGYESÜLET igazgató választmánya a napokban a nemzeti zenedében Bartay Ede elnöke alatt ülést tartott, melynek első tárgyat ama határozat képezte, melyet a nyáron Miskolczon tartott közgyűlés a Bartay által javasolt reformokra vonatkozólag hozott. E reformok főleg a házszabályok s a művészi előadások ügyét érintik közelebbről. A választmány általánosságban elfogadta a reformtervezetet s a részletek kidolgozására Bartay Ede elnöksége mellett egy szűkebb körű bizottságot küldött ki, melynek tagjai lettek: Ábrányi Kornél, Zimay László, Follmann Alajos, Huber Károly, Pencs János, és Csizik Károly. Ezután a király-hymnus ügye került tárgyalás alá s a választmány egyhangulag abban állapodott meg, hogy a költemény-pályázat kihirdetésére s e pályázat eldöntésére a magyar tudományos akadémiát kéri fel. E végből legközelebb át is küldi az akadémiának a király-hymnus szövegére kifizendő 100 drb tíz frankos magyar arany pályadíjat.

— SARDOU VIKTOR a napokban olvasta fel a Porte-Saint-Martin színház tagjai előtt „Théodora” című drámáját, mely 5 felvonásból áll, s ezek 8 képre vannak osztva. A felolvasás d. u. 2 órától 5-ig tartott, s rendkívül hatást tett. A darabban 45 kisebb-nagyobb szerep van. Sarah Bernhardtnek soha még ilyen szerepe nem volt, mint a minő Theodora.

Tartalom: Magyar egylet. Csernátomi Gyula. — Dalok. Sebesi Jób. — Aranylakodalom. Batizfalvy Erzsébet. — Rejtélyes örökség. Sári Lászlóné. — Gondolatok. — s — a. — A bányatiszt. irta: *. — Pesti posta. Gabányi. — Erdélyi muzeum-egylet. — Különfélék. — Tárca: Kolessey és a klasszikai irány. Jancsó Benedek